การขยายความหมายของคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ “ผ่าน”: การศึกษาตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน

Meaning Extension of Motion Verb “/phàan (‘pass’)/” in Thai: A Study on Cognitive Semantics

*Lu Xin Lui**

วันรับบทความ 27 มกราคม 2564 / วันตอบรับบทความ 8 มีนาคม 2564

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการขยายความหมายของคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ “ผ่าน” และทำความเข้าใจกระบวนการทางปริชานของคนไทย ด้วยทฤษฎีการย้ายผังภาพเหตุการณ์ของอรรถศาสตร์ปริชาน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า คำว่า “ผ่าน” มีแนวโน้มการขยายความหมาย 3 แนวโน้มหลักที่เกิดจากการกลายเป็นฉากหน้า (foregrounding) ได้แก่ (1) การทำให้ “สิ่งเคลื่อนที่” กลายเป็นฉากหน้า (2) การทำให้ “ที่หมาย” กลายเป็นฉากหน้า (3) การทำให้ “เส้นทาง” กลายเป็นฉากหน้าบนพื้นฐานแนวโน้มดังกล่าวส่วนประกอบแต่ละส่วนของผังภาพเหตุการณ์ซึ่งอยู่ในวงมโนทัศน์หนึ่งจะมีการถ่ายโยง ไปยังวงมโนทัศน์อื่น ๆ ด้วยกลไกทางปริชานที่เรียกว่า “อุปลักษณ์” การศึกษาครั้งนี้ช่วยให้เข้าใจการสร้างมโนทัศน์และระบบปริชานของคนไทยได้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังมีส่วนช่วยพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ ผ่าน, คำกริยาแสดงการเคลื่อนที่, การย้ายผังภาพเหตุการณ์, การกลายเป็นฉากหน้า, การถ่ายโยงเชิงอุปลักษณ์

Abstract

This study aims to study the characteristics of meaning extension of motion verb ‘phàan (pass)’ in Thai, and to analyze the cognitive process of Thai native speakers which use the prototype passing motion event schema to express abstract concepts in conceptualization. Cognitive semantics is applied to the analysis, namely event schema expansion. Thai language data is collected from TNCs. The result of the study shows that meaning extension of motion verb ‘phàan (pass)’ can be divided into three directions caused by foregrounding, i.e. (1) foregrounding of moving object (2) foregrounding of landmark (3) foregrounding of moving path. Based on each direction, meaning extension was caused by metaphorical mapping between source domain and target domain. This study can increase understanding of Thai people’s conceptualization and cognitive structure, and then this study is expected to help improve the efficiency of teaching Thai as a foreign language.

---

* Lecturer at Nanjing Tech University, Pujuang Institute

Key words: phàan, motion Verb, event schema expansion, foregrounding, metaphorical mapping

ความสำคัญของปัญหา

คำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ (motion verb) ถือเป็นคำศัพท์พื้นฐานที่แสดงประสบการณ์ทางกายของมนุษย์ มนุษย์จะเรียนรู้คำศัพท์ประเภทดังกล่าวเป็นลำดับที่หนึ่งในการเรียนรู้ภาษา อีกทั้งคำดังกล่าวยังมีลักษณะโดดเด่นในระบบมโนทัศน์ของมนุษย์ (George A & Johnson-Lard, 1977 : 527, Stolova, 2015 : 89) จึงมีแนวโน้มที่จะทำหน้าที่เป็นมโนทัศน์ต้นทางในการสร้างมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรมกว่าบนพื้นฐานของประสบการณ์ ทางกาย (embodiment)[1] ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้คำกริยาแสดงการเคลื่อนที่บางคำสามารถแสดงความหมายได้มากกว่าหนึ่งความหมาย เช่น ไป มา เข้า ออก เดินและผ่าน ปรากฏการณ์ทางภาษาดังกล่าวเรียกว่า ปรากฏการณ์พหุนัย (polysemy) หมายถึง คำที่มีรูปภาษาเพียงรูปเดียวเท่านั้น แต่แสดงความหมายมากกว่าหนึ่งความหมายและความหมายต่าง ๆ สามารถโยงหาความสัมพันธ์ระหว่างกันได้ (Lu & Park, 2019) โดยเฉพาะคำว่า ผ่าน เป็นคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ที่แสดงความหลากหลายทางความหมาย พิจารณาตัวอย่างต่อไปนี้

(1) วันนี้ฉัน**ผ่าน**หน้าบ้านเธอ

ตัวอย่าง (1) แสดงการเคลื่อนที่ของประธาน “ฉัน” ซึ่งเป็นผู้ร่วมในเหตุการณ์การเคลื่อนที่หรือสิ่งเคลื่อนที่ โดยผู้ร่วมในเหตุการณ์การเคลื่อนที่ได้เคลื่อนที่พ้นจากขอบเขตของ “หน้าบ้าน” ซึ่งเป็นการเคลื่อนที่ที่มองเห็นและสัมผัสได้ นอกจากนี้แล้ว คำว่า ผ่าน ยังปรากฏใช้ร่วมกับประธานที่เป็นสิ่งนามธรรม เช่น

(2) เวลา**ผ่าน**ไปเท่าไหร่ก็ไม่รู้

(3) ปัญหาและวิกฤติต่าง ๆ ที่**ผ่าน**เข้ามาในชีวิต

(4) หลังสงคราม**ผ่านพ่นไป**

ตัวอย่าง (2) - (4) “เวลา” “ปัญหา” “วิกฤติ”และ “สงคราม” ปรากฏในตำแหน่งประธานซึ่งเป็นนามธรรมที่เคลื่อนที่ไม่ได้ มนุษย์ไม่สามารถมองเห็นและจับต้องสิ่งดังกล่าวได้ แต่กลับใช้คำว่า ผ่าน ที่แสดงการเคลื่อนที่เชิงรูปธรรมกับสิ่งที่เป็นนามธรรม นอกจากนี้ คำว่า ผ่าน ยังปรากฏใช้ร่วมกับขอบเขตที่มองไม่เห็นและสัมผัสไม่ได้ ตัวอย่างเช่น

(5) เมื่อคืนที่**ผ่านมา**ตื่นตาไปแต่หัวรุ่งราวเวลานี้ กลางวันผ่านมาไม่ได้หลับนอนชดเชย

(6) ผู้อื่นได้**ผ่าน**อุปสรรคและดำเนินชีวิตได้ตามวิถีของตนเอง

(7) การหมั้นที่จะสมบูรณ์ได้นอกจากจะต้อง**ผ่าน**ขั้นตอนเรื่องอายุและได้รับความยินยอมจากบุคคล

---

[1] การสร้างมโนทัศน์จากประสบการณ์ทางกายหรือการสร้างความหมายจากประสบการณ์ทางกายเป็นจุดเริ่มต้นของการรับรู้ของมนุษย์และเป็นต้นเหตุของการขยายความหมายตลอดจนเป็นหลักเกณฑ์ที่ทำให้เกิดความเข้าใจกับเป้าหมายที่มีลักษณะเชิงนามธรรม เนื่องจากประสบการณ์ทางกายเป็นประสบการณ์ดั้งเดิมที่เกิดก่อนประสบการณ์อื่น ๆ จึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อความหมาย (อ้างจาก Lim, 2008 : 78)

จะเห็นได้ว่า ตัวอย่าง (5) - (7) ข้างต้น สิ่งเคลื่อนที่เป็นมนุษย์ แต่ขอบเขตที่มนุษย์เคลื่อนพ้นเป็นขอบเขตที่มีลักษณะเชิงนามธรรม ได้แก่ “เวลา” “อุปสรรค” และ “ขั้นตอน” ตัวอย่างทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่า คำว่า ผ่าน เป็นคำพหุนัยที่มีการขยายความหมายอย่างกว้างขวาง อีกทั้งการที่คำว่า ผ่าน แสดงลักษณะทางความหมายดังกล่าว จึงทำให้ผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ซึ่งมีระบบมโนทัศน์ที่แตกต่างไปจากคนไทยนั้น เกิดความสับสนในการใช้คำว่า ผ่าน เป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การศึกษาการขยายความหมายของคำว่า ผ่าน ตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชานอาจสามารถเกิดประโยชน์ในการทำความเข้าใจกับกระบวนการคิดและกระบวนการสร้างมโนทัศน์ของคนไทยมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างการเรียนรู้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศสำหรับผู้เรียนที่เป็นชาวต่างประเทศอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ในงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การขยายความหมายของคำว่า ผ่าน จากคลังข้อมูลภาษาและทำความเข้าใจกระบวนการทางปริชานในการสร้างมโนทัศน์ของคนไทย

ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยนำแนวคิดต่าง ๆ ของแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชานมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่

1. การจัดกลุ่มแบบต้นแบบและโครงสร้างความหมายของคำพหุนัย

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความหมายต่าง ๆ ที่อยู่ในโครงสร้างความหมายของคำพหุนัย (structures of polysemy) มักอิงกับการจัดกลุ่มแบบต้นแบบ (prototype categorization) (Kim, 2017) อธิบายคือ โครงสร้างความหมายของคำพหุนัยเท่ากับหนึ่งกลุ่มทางมโนทัศน์ที่ซับซ้อน ไม่เพียงมีแต่ความหมายเดียวเท่านั้น แต่ยังมีความหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกัน ความหมายต่าง ๆ เชื่อมโยงกันผ่านการจัดกลุ่มที่เกิดขึ้นโดยต้นแบบ ดังนั้นการศึกษาดังกล่าวจึงเป็นการศึกษาเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความหมายต้นแบบ (prototypical meaning) และความหมายที่ขยาย (extension meaning) (Lim, 2008) โดยสามารถอธิยายความสัมพันธ์ระหว่างความหมายโดยแบ่งแยกเป็นสองเส้นทาง ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างผังภาพ (schema) และตัวอย่างที่เป็นตัวแทน (instantiations) ซึ่งเรียกว่า “elaboration” 2) ความสัมพันธ์ระหว่างต้นแบบ (prototypical) และรอบนอก (peripheral values) ซึ่งเรียกว่า “extension” (Langacker, 1987, 2000, 2007) ความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถแสดงเป็นแผนภูมิสามเหลี่ยมดังรูปที่ 1 ต่อไป ลูกศรเส้นทึบแสดงความสัมพันธ์แบบ “elaboration” กล่าวคือ C เป็นผังภาพ A กับ B เป็นตัวอย่างที่เป็นตัวแทน สามารถใช้ A กับ B มาอธิบาย C ส่วนลูกศรเส้นประแสดงความสัมพันธ์แบบ “extension” กล่าวคือ A มีลักษณะความเป็นต้นแบบ B มีลักษณะความเป็นรอบนอก B สามารถขยายออกไปจาก A โดยผ่านความคล้ายคลึงกันหรือความใกล้ชิด

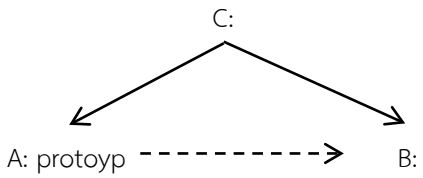

รูปที่ 1 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความหมาย (Lim, 2008)

2. การย้ายผังภาพของเหตุการณ์

ความหมายของคำสามารถแสดงเป็นผังภาพเหตุการณ์ (event schema) ที่เป็นแบบจำลองปริชานที่อยู่ในระบบความคิดของมนุษย์ เป็นที่เก็บบันทึกความรู้ต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมจากประสบการณ์ทางกายของมนุษย์ซึ่งได้มาจากการปฏิสัมพันธ์กับโลก โดยประกอบด้วยกรอบมโนทัศน์ (frame) ซึ่งเป็นโครงสร้างมโนทัศน์แบบรวมโดยมีการประกอบของส่วนที่มีความสัมพันธ์กันในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเข้าด้วยกัน และฉากสถานการณ์ (script) ซึ่งเป็นโครงสร้างที่มีพลวัตสามารถทำให้ส่วนประกอบของกรอบแสดงบทบาทได้ในแต่ละสถานการณ์ที่เกิดขึ้นตามกาลเวลา (Lim, 2008 : 111; Kim, 2017 : 31-32) ผังภาพเหตุการณ์มีลักษณะที่แปรได้ หากโครงสร้างผังภาพเหตุการณ์ต้นแบบเกิดการย้ายส่วนประกอบใดของเหตุการณ์ ซึ่งอยู่ในวงมโนทัศน์หนึ่งไปยังโครงสร้างรูปแบบอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันแต่มีส่วนประสอบที่อยู่ในอีกวงมโนทัศน์หนึ่งโดยอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ การขยายความหมายจึงเกิดขึ้น ซึ่งเรียกว่า การย้ายผังภาพเหตุการณ์ (event schema expansion) (Kim, 2017) โดยสามารถสรุปเป็นหลักการการขยายความหมายดังนี้

1) ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบในกรอบมโนทัศน์ ส่วนประกอบบางส่วนอาจเด่นกว่าส่วนประกอบอื่น ส่วนประกอบใดอาจเด่นกว่าอีกส่วนประกอบหนึ่ง ส่วนประกอบที่โดดเด่นมากกว่าและได้รับการ ใส่ใจจากผู้สร้างมโนทัศน์มากกว่า เรียกว่า ฉากหน้า ส่วนส่วนประกอบอื่นที่เด่นน้อยกว่าฉากหน้าและทำหน้าที่เป็นจุดอ้างอิงของฉากหน้า เรียกว่า ฉากหลัง การทำให้ส่วนประกอบใดมีความเด่นหรือการทำให้ส่วนประกอบใดกลายเป็นฉากหน้า (foregrounding) จะให้เกิดแนวโน้มการขยายความหมายที่ต่างกัน (Lee, 2001; Radden & Dirven, 2007) แต่ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับการเลือกมุมมอง (perspective) ในการตีความเหตุการณ์ของผู้สร้างมโนทัศน์ ซึ่งเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เรียกว่า การพลิกผันของฉากหน้ากับฉากหลัง (figure-ground reversal) (Ungerer & Schmid, 2006 : 164; Lim, 2008 : 421)

2) การย้ายส่วนประกอบใดของเหตุการณ์ซึ่งอยู่ในวงมโนทัศน์หนึ่งไปยังอีกวงมโนทัศน์หนึ่งที่แตกต่างกับวงมโนทัศน์เดิมโดยการถ่ายโยงเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical mapping) ระหว่างกัน จึงก่อให้เกิดการขยายความหมายเชิงเปรียบเทียบ อุปลักษณ์ หมายถึง การเข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ค่อนข้างซับซ้อนและอยู่ในวงมโนทัศน์ปลายทาง (target domain) ที่มีลักษณะเชิงนามธรรม ในรูปแบบของอีกสิ่งหนึ่งที่มีความซับซ้อนน้อยกว่าและอยู่ในวงมโนทัศน์ต้นทาง (source domain) ที่มีลักษณะเชิงรูปธรรมโดยมีการถ่ายโยงเพื่อจัดคู่ระหว่างวงมโนทัศน์สองวง ซึ่งเป็นการการถ่ายโยงเพียงบางส่วนเท่านั้น ไม่ใช่การถ่ายโยงองค์ประกอบทุกส่วนและวงความหมายทั้งสองไม่จำเป็นต้องมีองค์ประกอบเหมือนกันทุกส่วน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ที่ผ่านมา มีงานวิจัยเกี่ยวกับคำกริยาแดสงการเคลื่อนที่ในภาษาไทยที่ศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ปริชานค่อนข้างน้อย เช่น การศึกษาคำว่า เข้า ของชัชวดี ศรลัมพ์ (2538) ได้พบว่า คำว่า เข้า มีความหมายแตกต่างไปตามบริบทต่าง ๆ แต่มีความหมายมโนทัศน์ซึ่งเป็นความหมายที่ทุกความหมายมีอยู่ร่วมกัน ได้แก่ การเคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมายซึ่งเป็นบริเวณที่ปิดล้อมโดยมีทิศทางของการเคลื่อนที่ที่มุ่งสู่ที่หมาย ส่วนความหมายที่แตกต่างไปตามบริบทนั้นเรียกว่า ความหมายตามบริบท โดยความหมายต่าง ๆ ของคำว่า เข้า นั้นสามารถแสดงความสัมพันธ์แบบโครงสร้างที่มีลักษณะรัศมี

ส่วนการศึกษาคำว่า ออก ของกาจบัณฑิต วงศ์ศรี (2547) พบว่า คำว่า ออก แสดงความหมายต่าง ๆ เช่น การเคลื่อนที่จากภายในสู่ภายนอก การเริ่มต้นการกระทำ การเลิกสมาคม การพ้นสภาพ การทำให้เกิดชีวิตใหม่ การสร้างให้เกิดขึ้น ฯลฯ โดยใช้ทฤษฎีอุปลักษณ์และนามนัยในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความหมายต่าง ๆ ดังกล่าว พบว่า ความหมายทั้งหมดมีความสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายโดยมีความหมายพื้นฐานและความหมายที่ขยายออกจากความหมายพื้นฐาน

นอกจากนี้ การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างคำว่า ไป ในภาษาไทยและคำว่า /gada/ ในภาษาเกาหลี ของ คยองอึน ปาร์ค (2554) ก็เป็นอีกเรื่องที่น่าสนใจด้วย ซึ่งพบว่า คำว่า ไป ในภาษาไทยกับ /gada/ ในภาษาเกาหลี มีความหมายเหมือนในความหมายต้นแบบ ลักษณะการขยายความหมายและความหมายของสภาพเปลี่ยน ส่วนสองคำนี้มีความแตกต่างในลักษณะการปรากฏ ในด้านการขยายความหมายเป็นสำนวนและลักษณของการกลายเป็นคำไวยากรณ์

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่คำว่า ผ่าน ตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน แต่พบงานวิจัยของ Thepkanjana (1986) ซึ่งมีกล่าวถึงคำว่า ผ่าน ที่ปรากฏในหน่วยสร้างกริยาเรียงบอกทิศทาง (directional serial verb) กล่าวคือ คำว่า ผ่าน เมื่อปรากฏในหน่วยสร้างกริยาเรียงแสดงทิศทางที่สัมพันธ์กับวัตถุในโลกภายนอก (direction with respect to an object located in the outside world) ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับการขยายความหมายของคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ในภาษาไทย ผู้วิจัยไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาคำว่า ผ่าน ที่นำแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชานมาเป็นกรอบทฤษฎีในการวิเคราะห์ จึงสมควรจะศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาภาษาไทยและวงการการสร้างการเรียนรู้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

ระเบียบวิธีวิจัยและข้อมูล

ในการศึกษาการขยายความหมายของคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ ผ่าน จากแนวอรรถศาสตร์ปริชาน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ทบทวนเอกสารและทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในอดีต
2. การเก็บและรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ การศึกษาการขยายความหมายของคำว่า ผ่าน ของผู้วิจัยเป็นการศึกษาค้นคว้าบนพื้นฐานคลังข้อมูลภาษา (based on the sentences extracted from a corpus) ศึกษาเฉพาะความหมายที่ปรากฏในคลังข้อมูลภาษาเท่านั้นดังกล่าว การวิจัยนี้จึงเก็บรวบรวมข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus) ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลภาษาจำนวนทั้งสิ้น 1,000 ประโยค ยกเว้นคำว่า ผ่าน ในคำประสม เช่น บัตรผ่านประตู และคำว่า ผ่าน ที่ปรากฏในสำนวนไทย เช่น ผ่านร้อนผ่านหนาว ตามลำดับการแสดงผลการค้นหา
3. วิเคราะห์ข้อมูลที่คัดเลือกแล้วตามทฤษฎีอรรถศาสตร์ปริชาน
4. สรุปผลการวิเคราะห์

ผลการศึกษา

ลักษณะการขยายความหมายของคำว่า ผ่าน

ความหมายต้นแบบของคำว่า ผ่าน แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่อย่างต่อเนื่องของสิ่งเคลื่อนที่ที่สามารถเคลื่อนที่ด้วยตนเองจนพ้นจากขอบเขตที่กำหนดตามเส้นทางการเคลื่อนที่ไม่สมบูรณ์ โดยสามารถแสดงเป็นผังภาพเหตุการณ์การเคลื่อนที่ต้นแบบซึ่งมีส่วนประกอบต่าง ๆ ประกอบด้วย ได้แก่ 1) สิ่งเคลื่อนที่ (trajector, TR) เป็นสรรพสิ่งที่มีชีวิตสามารถเคลื่อนที่ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องได้ 2) ที่หมาย (landmark, LM)[2] ที่ประกอบด้วยเส้นแบ่งเขต (boundary line)[3] ซึ่งเป็นขอบเขตที่กำหนด (defined scope) ที่สิ่งเคลื่อนที่ต้องเคลื่อนพ้น มีลักษณะเชิงรูปธรรมและทำหน้าที่สัมพันธ์กับสิ่งเคลื่อนที่ 3) เส้นทาง(path) เป็นเส้นทางที่สิ่งเคลื่อนที่เคลื่อนย้ายตามและระยะทางการเคลื่อนที่ที่ไม่สมบูรณ์ (imperfective path) โดยสัมพันธ์กับที่หมาย 4) จุดหมายปลายทาง (destination point) เป็นจุดหมายที่สิ่งเคลื่อนที่ต้องการไปให้ถึงเป็นจุดสิ้นสุดของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ ซึ่งอาจระบุชัดเจนหรือไม่ชัดเจนก็ได้ (±marked) ดังรูปต่อไปนี้

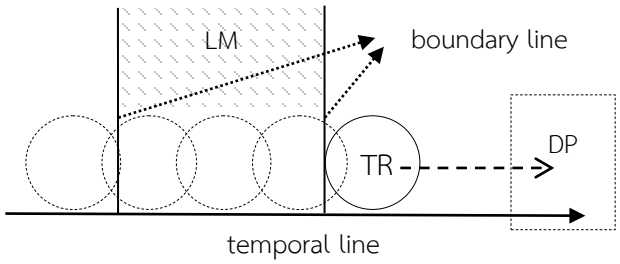

รูปที่ 4 ผังภาพเหตุการณ์การเคลื่อนที่แบบต้นแบบ

ดังแนวคิดการย้ายผังภาพเหตุการณ์ที่กล่าวมาข้างต้น การทำให้ส่วนประกอบใดในผังภาพเหตุการณ์การเคลื่อนที่กลายเป็นฉากหน้า จะทำให้เกิดแนวโน้มการขยายความหมายที่ต่างกัน อีกทั้งในแต่ละแนวโน้มขยายความหมายมีการถ่ายโยงเชิงอุปลักษณ์เกิดขึ้น จึงก่อให้เกิดการขยายความหมาย จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่า คำว่า ผ่าน มีการขยายความหมายเกิดขึ้นโดยการทำให้ “สิ่งเคลื่อนที่” “ที่หมาย” และ “เส้นทาง” ต่างกลายเป็นฉากหน้า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

---

[2] figure-ground กับ TR-LM ถือว่าเป็นมโนทัศน์เดียวกัน แต่ในงานวิจัยนี้ใช้คำว่า figure-ground โดยเน้นองค์ประกอบที่มีความเด่นมากกว่ากับองค์ประกอบที่มีความเด่นน้อยกว่า ส่วน TR-LM เป็นคำเรียกองค์ประกอบของเหตุการณ์ที่เป็นสิ่งเคลื่อนที่และที่หมายที่เป็นขอบเขตที่สิ่งเคลื่อนที่ต้องเคลื่อนพ้น

[3] ที่หมายในความหมายต้นแบบเป็นขอบเขตที่กำหนดซึ่งประกอบด้วยเส้นแบ่งเขตที่ทำหน้าที่ในการช่วยตัดสินว่า TR เคลื่อนเข้ามาด้านในของขอบเขตของที่หมายและเคลื่อนพ้นออกจากขอบเขตของที่หมายไปอยู่ทางด้านนอกของที่หมายหรือไม่ ซึ่งประกอบเส้นแบ่งเขตที่เป็นจุดเริ่มต้น (beginning of landmark) และเส้นแบ่งเขตที่เป็นจุดสิ้นสุด (ending of landmark)

1. การทำให้ “สิ่งเคลื่อนที่ (TR)” กลายเป็นฉากหน้า

1.1 สิ่งเคลื่อนที่ในผังภาพเหตุการณ์ต้นแบบเป็นสรรพสิ่งที่มีชีวิต (animate moving object) สามารถเคลื่อนที่ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องก่อนที่เคลื่อนย้ายไปถึงจุดหมายปลายทาง ตัวอย่างเช่น

วันนี้ฉัน**ผ่าน**หน้าบ้านเธอ

1.2 สิ่งเคลื่อนที่ที่เป็นสรรพสิ่งที่มีชีวิตสามารถย้ายไปสู่มโนทัศน์ที่อ้างถึงสรรพสิ่งที่ไม่มีชีวิต (inanimate moving object) ที่มีลักษณะเชิงรูปธรรมและมองเห็นตัวตนได้ ตัวอย่างเช่น

และเมื่อขบวนเสด็จฯ **ผ่าน**หมดแล้วประชาชนต่างทยอยเดินทางกลับ

1.3 เมื่อสิ่งเคลื่อนที่ที่เป็นต้นแบบซึ่งมีลักษณะเชิงรูปธรรม (concrete moving objects) ที่สามารถรับรู้ได้จริงถูกถ่ายโยงไปยังมโนทัศน์อื่น ๆ ที่มีลักษณะเชิงนามธรรม (abstract entities) จะก่อให้เกิดการขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์ จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า วงมโนทัศน์ปลายทางที่ได้ถ่ายโยงจากวงมโนทัศน์ต้นทาง ได้แก่ เวลา เหตุการณ์หรือสถานการณ์ ปัญหาหรือเรื่องและอารมณ์ความรู้สึก

[เวลา คือ สิ่งเคลื่อนที่เคลื่อนพ้นจากเราไป]

เวลาเปรียบเสมือนสรรพสิ่งที่มีพลวัต เช่น สายพานขนส่งที่เคลื่อนที่อย่างต่อเนื่อง โดยสรรพสิ่งดังกล่าวสามารถเคลื่อนพ้นจากผู้สังเกต (observer) ที่อยู่ในสภาพหยุดนิ่ง (stationary) จากอนาคตไปสู่อดีต (McGlone & Harding, 1998 : 1211) ในกรณีนี้อนาคตอยู่ตำแหน่งข้างหลัง อดีตอยู่ตำแหน่งข้างหน้าของผู้สังเกต (Gentner et, al, 2002 : 539) โดยมีผู้สังเกตที่หันหน้าไปทางอดีตเนื่องจากอดีตเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วและรู้แล้วว่า เกิดเหตุการณ์ใดขึ้นจึงสามารถมองเห็นได้ แต่อนาคตเป็นสิ่งที่ยังไม่ได้เกิดขึ้น ไม่รู้ล่วงหน้าได้ว่าจะเกิดเหตุการณ์ใด จากการวิเคราะห์อุปลักษณ์ที่เกี่ยวกับเวลา สามารถแบ่งเป็นสองกรณีย่อยตามคำช่วยหลังกริยาที่ปรากฏในหน่วยสร้างกริยาเรียง ได้แก่ ไป และ มา กรณี “เวลา+ผ่าน +ไป” เช่น

1. ส่วนแฟนหนุ่มของตนนั้นบอกว่าจะเดินตามเข้าไปทีหลัง จนเวลา**ผ่าน**ไปกว่า 30 นาที
2. และนับแต่นั้นก็ไม่มีใครได้ยินข่าวของเขาอีกเลยจนกระทั่ง**ผ่าน**ไปสิบกว่าปี

เวลาในฐานะที่เป็น TR เคลื่อนที่จากอนาคตไปยังอดีตอย่างต่อเนื่อง ส่วนผู้สังเกตที่ไม่ปรากฏในปริบทนั้นทำหน้าหน้าที่เป็น LM ซึ่งอยู่ในสภาพหยุดนิ่งเพื่อสังเกตการเคลื่อนที่ของเวลาและนับจำนวนเวลาที่เคลื่อนพ้นจากตนเองไปสู่ข้างหน้า เวลาที่อยู่หน้าสุดเป็นเวลาที่ห่างไกลจากผู้สังเกตมากที่สุดดังรูปต่อไปนี้

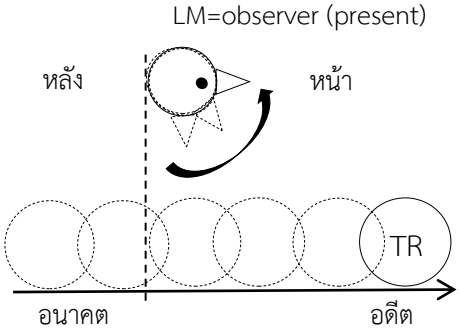

รูปที่ 5 ผังภาพแสดง เวลา คือ สิ่งเคลื่อนที่

ส่วนในกรณี “เวลา+ผ่าน+มา” ตัวอย่างเช่น

1. เวลา**<u>ล่วงผ่านมา</u>**หลายเดือน กระทั่งถึงวันนี้บ่ายวันต้นเดือนมีนาคม ๒๕๔๙

2. ...แต่ก็ออกจะเลอะเลือน เพราะเวลา**<u>ผ่านมา</u>**นานมาก

แต่ในกรณีนี้ เวลา (TR) จะเคลื่อนที่จากอดีตมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงผู้สังเกต (LM) ที่เป็นจุดอ้างอิงซึ่งเป็นเวลาที่อยู่ในปัจจุบัน ระยะทางที่เวลาเคลื่อนที่มาเป็นเวลาที่ได้จบลงแล้ว ซึ่งสามารถแสดงออกมาเป็นผังภาพดังรูปต่อไปนี้

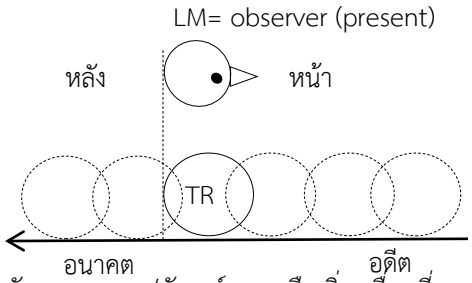

รูปที่ 6 ผังภาพแสดงอุปลักษณ์ เวลา คือ สิ่งเคลื่อนที่

[เหตุการณ์หรือสถานการณ์ คือ สิ่งเคลื่อนที่]

เหตุการณ์การเคลื่อนที่ของเหตุการณ์หรือสถานการณ์ประกอบด้วยเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เป็นสิ่งเคลื่อนที่ (TR) และผู้ร่วมเหตุการณ์ (participant of event) ที่ทำหน้าที่เป็นที่หมาย (LM) ซึ่งอยู่ในสภาพไม่เคลื่อนที่ (stationary) เหตุการณ์หรือสถานการณ์ทำหน้าที่เป็นสิ่งเคลื่อนที่นั้นจะเคลื่อนที่โดยมีการเคลื่อนพ้นจากผู้ร่วมเหตุการณ์ไปยังเวลาที่อยู่ในอดีตดังรูปที่ 6 ตัวอย่างเช่น

1. ขอแสดงความเสียใจกับครอบครัวของผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บจากเหตุการณ์ระเบิดที่เพิ่ง**<u>ผ่าน</u>**ไป

2. เหตุการณ์หลายเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในบ้านเมืองของเราบัดนี้ได้**<u>ผ่าน</u>**ไปแล้ว หลายคนลืมเลือนไปแล้ว

[ปัญหาหรือเรื่อง คือ สิ่งเคลื่อนที่]

ปัญหาหรือเรื่องเป็นมโนทัศน์เชิงนามธรรม ซึ่งเป็นเป้าหมายที่จับต้องหรือมองเห็นไม่ได้ แต่ผู้สร้างมโนทัศน์นำสิ่งเคลื่อนที่เชิงรูปธรรมที่มีรูปร่างลักษณะชัดเจนเปรียบเทียบกับปัญหาหรือเรื่องโดยอุปลักษณ์ MATTER OR PROBLEM IS A MOVING OBJECT ทำให้ปัญหาหรือเรื่องดังกล่าวมีสถานะเสมือนสิ่งเคลื่อนที่เชิงกายภาพ ในกรณีที่ปัญหาหรือเรื่องเป็นสิ่งเคลื่อนที่มักปรากฏในหน่วยสร้างกริยาเรียงโดยจำแนกเป็นสองหน่วยสร้าง ได้แก่ 1) ปัญหาหรือเรื่อง+ผ่าน+เข้า+มา (ในชีวิต) และ 2) ปัญหาหรือเรื่อง+ผ่าน+ไป (ออกจากชีวิต) แสดงให้ถึงอุปลักษณ์ที่ซับซ้อน (mixed metaphor) คือ MATTER OR PROBLEM IS A MOVING OBJECT (ปัญหาหรือเรื่อง คือ สิ่งเคลื่อนที่) LIFE IS SPACE (ชีวิต คือ พื้นที่) และ LIFE IS A JOURNEY (ชีวิต คือ การเดินทาง) โดยสามารถแสดงดังรูปต่อไปนี้

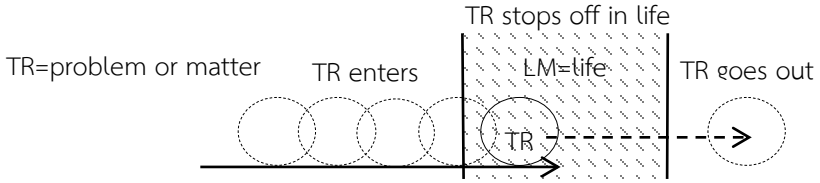

รูปที่ 7 ผังภาพแสดง ปัญหาหรือเรื่อง เป็นสิ่งเคลื่อนที่

ผังภาพ (รูปที่ 7) แสดงให้เห็นว่า ชีวิตเปรียบเสมอพื้นที่ที่มีขอบเขตและมีการแบ่งเป็นขอบเขตข้างนอกของชีวิตและขอบเขตข้างในของชีวิต โดยมีเส้นแบ่งเขตเป็นจุดอ้างอิงที่ตัดสินว่าเข้ามาข้างในหรือออกไปข้างนอก เมื่อปัญหาในฐานะที่เป็น TR อยู่ข้างนอกของพื้นที่ชีวิต การดำเนินชีวิตจะไม่เผชิญกับปัญหาหรือเรื่องต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความกลุ้มใจหรือความทุกข์ พอปัญหาเคลื่อนที่จากข้างนอกเข้าสู่ข้างในของชีวิต โดยเคลื่อนพ้นเส้นแบ่งเขตเข้ามา ปัญหาดังกล่าวจะอยู่ในชีวิตซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อชีวิต ปัญหาดังกล่าวอาจคงอยู่นิ่งหรือเคลื่อนที่ต่อเนื่องไปจนพ้นออกไปจากขอบเขตของชีวิตต่อก็ได้ กล่าวคือ ปัญหาหรือเรื่องต่าง ๆ ได้เข้ามาในชีวิตเพื่อแวะเยี่ยมแล้วสามารถออกไปจากชีวิต ตัวอย่างเช่น

1. เมื่อตกอยู่ในความลำบากก็ตั้งสติและใช้ปัญญาพิจารณาหาทางออก ไม่ตื่นตระหนกไปกับเรื่องต่าง ๆ ที่**ผ่านเข้ามา**

2. แต่ละคนปล่อยให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมผ่านเข้ามาในชีวิต และ**ผ่านไป**ตามยถากรรม

[อารมณ์ความรู้สึก คือ สิ่งเคลื่อนที่]

อารมณ์ความรู้สึกเป็นมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับความคิด จิตใจของมนุษย์ ผู้สร้างมโนทัศน์มีการทำความเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกที่เป็นสิ่งไม่เคลื่อนที่ดังผ่านมโนทัศน์เชิงรูปธรรมที่เป็นสิ่งเคลื่อนที่โดยอุปลักษณ์ ได้แก่ EMOTION OR FEELING IS A MOVING OBJECT ทำให้อารมณ์ความรู้สึกดังกล่าวมีสถานะเสมือนสิ่งเคลื่อนที่เชิงกายภาพ ในกรณีนี้จะปรากฏอยู่ในหน่วยสร้างกริยาเรียง ได้แก่ อารมณ์ความรู้สึก+ผ่าน+เข้า+มา (ตัวผู้พูด) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอุปลักษณ์ที่ซับซ้อน ซึ่งประกอบด้วย EMOTION IS A MOVING OBJECT (อารมณ์ความรู้สึก คือ สิ่งเคลื่อนที่), BODY IS A CONTAINER THAT CAN CONTAIN THE EMOTION (ร่างกาย คือ ภาชนะที่บรรจุอารมณ์ความรู้สึกได้) กล่าวคือ ตัวผู้พูดได้รับสิ่งเร้าจากภายนอกจนทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกบางอย่างแล้วเคลื่อนที่เข้ามาภายในร่างกายจนปรากฏเป็นอารมณ์ความรู้สึกที่ชัดเจน กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า อารมณ์ความรู้สึกใดปรากฏออกมาในตัวมนุษย์ แต่อารมณ์ความรู้สึกดังกล่าวจะไม่ส่งผลกระทบต่อตัวผู้พูดตลอดเวลา ซึ่งจะหายไปจากตัวผู้พูดไปโดยสามารถแสดงออกมาเป็นผังภาพดัง (รูปที่ 8) ตัวอย่างเช่น

1. เราใช้เวลาพูดคุยกับชายคนนี้ไม่นานนัก สิ่งที่เราสัมผัสคือ ความอิ่มเอมที่ไหลเวียนมุ่ง**ผ่านเข้า**ต้นขั้วของหัวใจ

2. ส่วนอารมณ์ปรมัตถ์นั้น เป็นการกำหนดอารมณ์ที่**ผ่านเข้ามา**กำหนดสิ่งที่เห็นตามสภาวธรรม เห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงไม่ปล่อยให้เลยไปถึงบัญญัติ

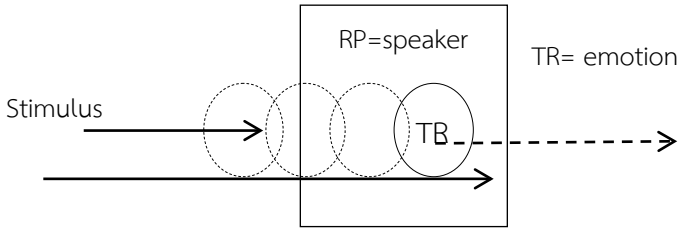

รูปที่ 8 ผังภาพแสดงอุปลักษณ์ อารมณ์ความรู้สึก คือ สิ่งเคลื่อนที่

2. การทำให้ “ที่หมาย (LM)” กลายเป็นฉากหน้า

ที่หมายในผังภาพเหตุการณ์ต้นแบบเป็นขอบเขตที่กำหนดที่มีลักษณะเชิงรูปธรรม ซึ่งมีรูปร่างลักษณะชัดเจนและสามารถรับรู้ได้จริง (delineated physical or concrete landmark) ทำหน้าที่สัมพันธ์กับ TR และเป็นขอบเขตที่ TR ต้องเคลื่อนพ้น ในเหตุการณ์การเคลื่อนผ่าน TR อาจเคลื่อนพ้นบริเวณนอกที่หมาย ซึ่งเป็น การเคลื่อนที่แบบประชิด (adjacency) เช่น เรา**ผ่าน**อาคารที่คล้ายโบสถ์เล็ก ๆ หรือการเคลื่อนพ้นโดยทะลุที่หมาย ซึ่งเป็นการเคลื่อนที่แบบสัมผัส (contact) เช่น เพราะเขาไม่สามารถทำอะไรได้ถ้าไม่**ผ่าน**ไทย อีกทั้งการเคลื่อนผ่านเป็นเหตุการณ์การเคลื่อนที่ที่เกิดขึ้นในเส้นทางไม่สมบูรณ์ตามกาลเวลาที่ผ่านไป ดังนั้นก่อนที่ไปถึงจุดหมายปลายทาง ในเส้นทางที่ไม่สมบูรณ์นั้นอาจมีที่หมายหลาย ๆ เรียงเป็นแถว ๆ ตามลำดับ (sequential arrangement) ดังผังภาพเหตุการณ์ดัง (รูปที่ 9)

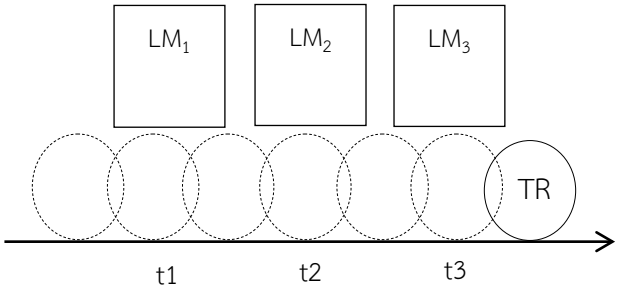

รูปที่ 9 ผังภาพเหตุการณ์ที่หมายหลายที่หมาย

เมื่อที่หมายในผังภาพเหตุการณ์ต้นแบบถูกถ่ายโยงไปยังมโนทัศน์อื่น ๆ ที่มีลักษณะเชิงนามธรรมและไม่สามารถจับต้องหรือสัมผัสได้ (undelineated non-physical or abstract) จะเกิดการขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์ จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า วงมโนทัศน์ปลายทางที่ได้ถ่ายโยงจากวงมโนทัศน์ต้นทาง ได้แก่ ขอบเขตเวลา เหตุการณ์ อุปสรรค วิกฤต ขั้นตอน กระบวนการและเกณฑ์ที่กำหนด

[ขอบเขตเวลา คือ ที่หมาย]

เวลาเปรียบเสมือนสิ่งที่ไม่เคลื่อนที่ดังเช่นถนน โดยผู้สังเกตจะเคลื่อนที่ตามเวลาจากอดีตไปยังอนาคต (McGlone & Harding, 1998 : 1211) กล่าวคือ ผู้สังเกตเป็นสิ่งเคลื่อนที่ (TR) ที่เคลื่อนที่ตามเส้นทางที่สัมพันธ์กับขอบเขตเวลาโดยมีการเคลื่อนพ้นจากที่หมาย (LM) ที่เป็นเวลาที่มีกำหนดช่วงระยะเวลาที่ชัดเจนว่าเวลาเริ่มต้นที่ใดและจบที่ใด อุปลักษณ์ดังกล่าวเรียกว่า MOVING OBSERVER METHAPHOR (Lakoff & Johnson, 1999 : 145-147) ในกรณีนี้ผู้สังเกตหันหน้าไปทางอนาคและหันหลังไปทางอดีต (Gentner et. al, 2002 : 539) สามารถแสดงเป็นผังภาพดัง (รูปที่ 10)

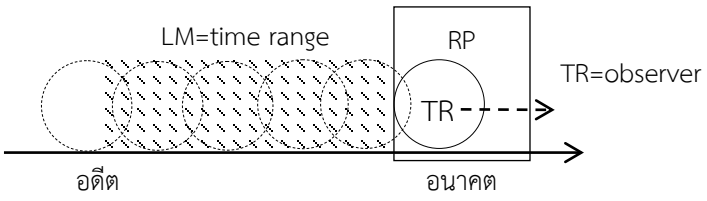

รูปที่ 10 ผังภาพอุปลักษณ์ เราเป็นสิ่งเคลื่อนที่ผ่านเวลา

ผู้สังเกตทำหน้าที่เป็น TR ซึ่งเคลื่อนที่ตามเส้นทางที่สัมพันธ์กับ LM จากอดีตไปยังอนาคต โดยเคลื่อนพ้นจากที่หมายที่เป็นช่วงระยะเวลา ขอบเขตเวลาที่ผู้สังเกตเคลื่อนพ้นมาเป็นเวลาที่ได้จบลง ตัวอย่างเช่น

1. เมื่อคืนที่**ผ่านมา**ตื่นตาไปแต่หัวรุ่งราวเวลานี้ กลางวันผ่านมาไม่ได้หลับนอนชดเชย
2. จากการที่ได้ซื้อของจากลูลูเมื่อ 56 ปีที่**ผ่านมา** ทำให้ได้รู้จักกับอาหมิ่นและอาซาน กับครอบครัวของเขา

[เหตุการณ์ คือ ที่หมาย]

ผู้สร้างมโนทัศน์นำเหตุการณ์มาเปรียบเทียบกับที่หมายเชิงรูปธรรม ที่มีขอบเขตพื้นที่ที่เป็นระยะทางที่กำหนดไว้ ซึ่งรวมถึงจุดเริ่มต้นเหตุการณ์และจุดสิ้นสุดของเหตุการณ์ ส่วนผู้ร่วมเหตุการณ์ทำหน้าที่เป็นสิ่งเคลื่อนที่ที่เคลื่อนพ้นจากขอบเขตของเหตุการณ์ที่เป็น LM โดยอุปลักษณ์ PARTICIPATOR IS MOVING OBJECT TROUGH EVENT OR SITUATION ตัวอย่างเช่น

1. ในเหตุการณ์น้ำท่วมที่**ผ่านมา** ข่าวสารที่ได้รับทั้งจากทางโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และผ่านสื่ออินเตอร์เน็ตจำนวนมาก ซึ่งต่างก็หลั่งไหลเข้ามาถึงประชาชนโดยไม่มีการกลั่นกรอง
2. เป็นการทำให้หลายคนต้องปรับตัวเพื่อให้อยู่รอดจน**ผ่าน**สถานการณ์นี้ไปได้

[อุปสรรคและวิกฤต คือ ที่หมาย]

อุปสรรคและวิกฤตเป็นเป้าหมายที่มองไม่เห็น จับต้องไม่ได้ ผู้สร้างมโนทัศน์ทำความเข้าใจกับเป้าหมายดังกล่าวให้เป็นที่หมายที่มีรูปร่างลักษณ์ชัดเจนหรือจับต้องได้โดยอุปลักษณ์ ได้แก่ OBSTACLE OR CRISIS ARE IMPEDIMENT (อุปสรรคและวิกฤต เป็น สิ่งขีดขวาง) เมื่อคำว่า ผ่าน ปรากฏร่วมกับที่หมายที่มีลักษณะความเป็นนามธรรมดังกล่าว จะเกิดการขยายความหมายไปกลายเป็นความหมายเชิงนามธรรมได้เช่นกันโดยอุปลักษณ์เชิง มโนทัศน์ ได้แก่ SURMOUNTING OBSTACLE OR CRISIS IS PASING เช่น

1. เพื่อนสนิทที่คอยเป็นกำลังใจสำคัญช่วยให้เธอ**ผ่าน**อุปสรรคต่าง ๆ ไปได้
2. รัฐบาลได้มีมาตรการแก้ไขปัญหาอย่างชัดเจน บูรณการทุกภาคส่วน ส่งผลให้**ผ่าน**วิกฤตมาได้

[ขั้นตอนและกระบวนการ คือ ที่หมาย]

ขั้นตอนและกระบวนการเป็นมโนทัศน์ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ กระบวนการคือการดำเนินงานที่เชื่อมต่อเนื่องเป็นหนึ่งเดียวโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะบรรลุผลสำเร็จที่เฉพาะเพาะจงจง ส่วนขั้นตอนเป็นส่วนหนึ่งของช่วงเวลากระบวนการและการกระทำ ดังนั้นขั้นตอนต่าง ๆ จึงเป็นองค์ประกอบย่อยของกระบวนการและกระบวนการสามารถแบ่งออกเป็นหลายขั้นตอน โดยสามารถแสงเป็นผังภาพดังรูปต่อไปนี้

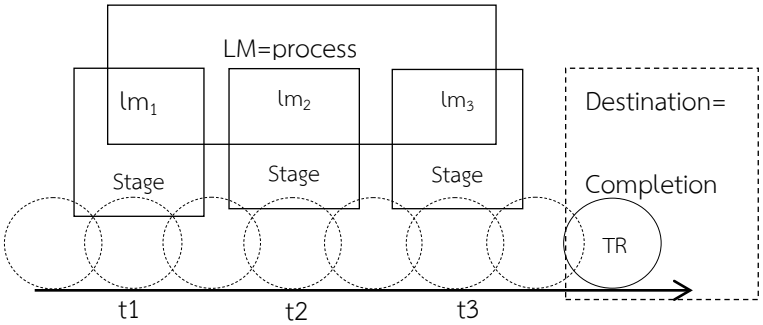

รูปที่ 11 ผังภาพแสดง ขั้นตอนและกระบวนการ

ในเส้นทางการดำเนินกิจการ การทำงานหรือการกระทำที่สัมพันธ์กับกระบวนการที่ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ (lm_1, lm_2, lm_3) TR เป็นสิ่งเคลื่อนที่ที่สมมุติซึ่งอาจเป็นการกระทำ การงานหรือกิจการที่ไม่สำเร็จหรือไม่สมบูรณ์ (incompletion) ซึ่งมุ่งหมายที่จะไปถึงจุดหมายปลายทาง (destination) ที่เป็นความสำเร็จลุล่วง (completion) โดยจำเป็นต้องเคลื่อนพ้นจากกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ในเส้นทางการดำเนินการ การทำงานหรือการกระทำ ดังนั้นการเคลื่อนพ้นจากขั้นตอนหรือกระบวนดังกล่าวจึงถือว่า เป็น การผ่าน ตัวอย่างเกี่ยวกับ ขั้นตอน เช่น

1. การหมั้นที่จะสมบูรณ์ได้นอกจากจะต้อง**ผ่าน**ขั้นตอน**เรื่องอายุ**ดังที่ระบุไว้ในมาตรา 1435 และได้รับความยินยอมจากบุคคลดังที่กำหนดไว้ในมาตรา 1436

2. มีความพร้อมในการจัดหาที่ดินสำหรับก่อสร้างระบบโดยจะต้อง**ผ่าน**การจัดทำประชาพิจารณ์และได้รับความเห็นชอบจากชุมชน

ตัวอย่าง (30) การหมั้นที่ไม่สมบูรณ์ทำหน้าที่เป็น TR ซึ่งมุ่งมั่นไปยังจุดหมายปลายทางที่เป็นความสำเร็จ แต่ต้องเคลื่อนพ้นจากขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ เรื่องอายุ ความยินยอมจากบุคคล ส่วนตัวอย่าง (31) การจัดหาที่ดินที่ยังไม่สำเร็จทำหน้าที่เป็น TR ความสำเร็จลุล่วงของการจัดหาที่ดินจำเป็นต้องผ่านการจัดทำประชาพิจารณ์และได้รับความเห็นชอบจากชุมชน ส่วนในกรณีที่คำว่า ผ่าน ปรากฏร่วมใช้กับที่หมายที่เป็นกระบวนการ หมายถึง เป้าหมายดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตามกระบวนการจนกระทั่งเป้าหมายประสบความสำเร็จลุล่วง ตัวอย่างเช่น

1. การทำให้เชื้อหรือสารพิษหมดฤทธิ์ระหว่างการผลิต ต้องมีมาตรการเพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงของการปนเปื้อนระหว่างผลิตภัณฑ์ที่**ผ่าน**กระบวนการแล้วกับผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่ผ่านกระบวนการ

[เกณฑ์ที่กำหนด คือ เส้นแบ่งเขต]

ที่หมายในความหมายต้นแบบเป็นขอบเขตที่กำหนดซึ่งประกอบด้วยเส้นแบ่ง ซึ่งประกอบเส้นแบ่งเขตที่เป็นจุดเริ่มต้น (beginning of landmark) และเส้นแบ่งเขตที่เป็นจุดสิ้นสุด (ending of landmark) ในกรณี TR เคลื่อนพ้นจากจุดเริ่มต้นมาถึงจุดสิ้นสุดเส้น ถ้า TR ได้บรรลุเป้าหมายหรือเกณฑ์ที่ถูกกำหนดไว้ จึงสามารถพ้นออกจากเส้นแบ่งเขต ถ้าไม่สามารถบรรลุจะไม่สามารถพ้นจากเส้นแบ่งเขตและอยู่ในด้านในของที่หมาย กล่าวคือ TR ได้พ้นจากเส้นแบ่งเขตที่เป็นจุดสิ้นสุดของที่หมาย หลังจากพ้นจากเส้นแบ่งเขต TR จะอยู่ใน “สภาพผ่าน (Passed state)” เนื่องจากเส้นแบ่งเขตดังกล่าวทำหน้าที่เป็นตัวกำหนดว่า สิ่งเคลื่อนที่พ้นหรือไม่ กรณีดังกล่าวเน้นเส้นแบ่งเขตเท่านั้น ได้แก่ มาตรฐาน การคัดเลือก การฝึกอบรม โดยอุปลักษณ์ GETTING THROUGHT IS PASSING สามารถแสดงออกเป็นผังภาพ (รูปที่ 12) ตัวอย่างเช่น

1. ในการผลิตสินค้าต่าง ๆ จึงต้องมีการทำให้**ผ่าน**มาตรฐานตามที่ได้มีการกำหนดไว้ และเป็นการกระตุ้นให้ธุรกิจพยายามจะผลักดันธุรกิจของตนให้อยู่ในมาตรฐานระดับห้าดาว

2. พูดต่อไปว่า เห็นร่างกายเขาแข็งแรง ครบสามสิบสอง ไม่มีส่วนใดพิการจนเป็นอุปสรรคของการเรียน ผมเลยให้**ผ่าน**

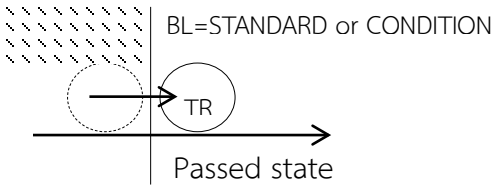

รูปที่ 12 ผังภาพแสดง เกณฑ์ที่กำหนด

3. การทำให้ “เส้นทาง (path)” กลายเป็นฉากหน้า

เส้นทางเป็นระยะทางการเคลื่อนที่ที่ไม่สมบูรณ์แบบ (imperfective path) ซึ่งสัมพันธ์กับขอบเขตที่กำหนดและเป็นเส้นทางที่สิ่งเคลื่อนที่เคลื่อนย้ายตาม ซึ่งมีลักษณะที่มองเห็นและสัมผัสตัวตนได้ เมื่อเส้นทางในผังภาพเหตุการณ์ต้นแบบมีการมีการถ่ายโยงไปยังวงมโนทัศน์อื่น ๆ จะก่อให้เกิดการขยายความหมาย ดังรายละเอียดต่อไป

[เส้นทางการดำเนินชีวิต]

ในอุปลักษณ์ “ชีวิต คือ การเดินทาง (LIFE IS JORNEY)” นั้น ผู้สร้างมโนทัศน์มีการนำเปรียบเทียบระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ดำเนินชีวิต ซึ่งทำหน้าที่เป็น TR ผู้ดำเนินชีวิตจะเคลื่อนที่ตามเส้นทางที่เป็นเส้นทางการดำเนินชีวิต (way of life) ซึ่งเริ่มต้นจากการเกิด (birth) ที่เป็นจุดต้นทางของการเดินทางไปยังการตาย (death) ที่เป็นจุดหมายปลายของการเดินทาง ระยะทางระหว่างจุดทั้งสองเป็นช่วงเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่ (whole life “ตลอดชีพ”) อีกทั้งระยะทางที่ TR ได้เคลื่อนพ้นมาเป็นระยะทางที่ผู้ดำเนินชีวิตได้ดำเนินชีวิตมาเป็นช่วงระยะชีวิตที่ได้จบลงและไม่สามารถย้อนกลับไปอีกได้ สามารถแสดงเป็นผังภาพดัง (รูปที่ 13) ต่อไป ตัวอย่างประโยคเช่น

1. ผู้ได้**ผ่าน**การใช้ชีวิตคลุกคลีกับชาวบ้านทั้งที่เป็นกรรมกรและชาวนา
2. ที่นี่เองทำให้ผมได้รู้ว่าช่างภาพเก่ง ๆ นี่ต้อง **ผ่าน**การใช้ชีวิตมานานพอสมควร เห็นอะไรมามากจนเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้า

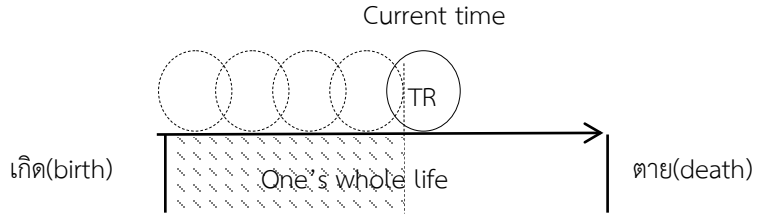

รูปที่ 13 ผังภาพแสดง เส้นทางการดำเนินชีวิต

[เครื่องมือ]

การนำเส้นทางมาเปรียบเทียบกับเคลื่อนมือโดยอุปลักษณ์ MEANS ARE PATHS มีลักษณะความเป็นสากล ซึ่งพบในภาษาไทยด้วยเช่นการ ในกรณีนี้ ผ่าน ปรากฏหน้าคำนาม ซึ่งทำหน้าที่เป็นคำบุพบทซึ่งเกิดจาก

การกลายเป็นคำไวยากรณ์จากแต่เดิมที่เป็นคำกริยาหลักหรือคำกริยารองในหน่วยสร้างกริยาเรียง ซึ่งทำหน้าที่การกแสดงเครื่องมือ (instrumental case) เป็นการแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำนามกับคำกริยา ซึ่งมีความหมายว่า การใช้วิธีใดวิธีหนึ่งในการบรรลุเป้าหมายหรือการกระทำบางสิ่งบางอย่างโดยใช้คนหรือสิ่งของเป็นสื่อกลาง

1. รัฐบาลสามารถออกข้อจำกัดต่าง ๆ **ผ่าน**ตัวบทกฎหมาย ทั้งในเรื่องของการกำหนดเพดานเงินกู้สำหรับผู้ใช้บริการเพื่อไม่ให้กู้เงินไปเล่นในบ่อนมากจนเกินไปรวมถึงอัตราดอกเบี้ยที่

2. มารยาเป็นศาสตร์อย่างหนึ่งที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนเป็นศิลปะที่ถูกถ่ายทอดออกมา**ผ่าน**การแสดงออกทั้งด้านกาย วาจา และความคิดอ่าน

สรุปผลการศึกษา

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการขยายความหมายของคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ผ่าน และทำความเข้าใจกระบวนการทางปริชานของคนไทยที่ใช้ผังภาพเหตุการณ์ที่แสดงเคลื่อนผ่านแบบต้นแบบในการสร้างมโนทัศน์ที่มีลักษณะนามธรรมมากกว่า

จากผลการศึกษาพบว่า คำว่า ผ่าน เป็นคำพหุนัยที่แสดงความหมายหลายความหมาย ซึ่งเกิดจาการขยายความหมายโดยการย้ายผังภาพเหตุการณ์ กล่าวคือ คำว่า ผ่าน สามารถแสดงผังภาพเหตุการณ์ต้นแบบที่ประกอบด้วยส่วนประกอบหลายประการ การทำให้ส่วนประกอบใดกลายเป็นฉากหน้า จะก่อให้เกิดทิศทางการขยายความหมายที่แตกต่างกัน ได้แก่ การทำให้ “สิ่งเคลื่อน” ที่กลายเป็นฉากหน้า การทำให้ “ที่หมาย” กลายเป็นฉากหน้า การทำให้ “เส้นทาง” กลายเป็นฉากหน้า อีกทั้งส่วนประกอบของผังภาพเหตุการณ์ที่เป็นต้นแบบจะมีการถ่ายโยงเชิงอุปลักษณ์เกิดขึ้นระหว่างวงมโนทัศน์สองวง เพื่อสร้างมโนทัศน์มีลักษณะความเป็นนามธรรมมากว่า ในกรณีที่ สิ่งเคลื่อนที่ กลายเป็นฉากหน้า สิ่งเคลื่อนที่เป็นต้นแบบ จะถูกย้ายไปสู่วงมโนทัศน์อื่น ๆ ได้แก่ [เวลา คือ สิ่งเคลื่อนที่เคลื่อนพ้นจากเราไป] [เหตุการณ์หรือสถานการณ์ คือ สิ่งเคลื่อนที่] [ปัญหาหรือเรื่อง คือ สิ่งเคลื่อนที่] [อารมณ์ความรู้สึก คือ สิ่งเคลื่อนที่] ส่วนในกรณี ที่หมาย กลายเป็นฉากหน้า ที่หมายที่เป็นต้นแบบ จะถูกย้ายไปสู่วงมโนทัศน์อื่น ๆ ได้แก่ [ขอบเขตเวลา คือ ที่หมาย] [เหตุการณ์ คือ ที่หมาย] [อุปสรรคและวิกฤต คือ ที่หมาย] [ขั้นตอนและกระบวนการ คือ ที่หมาย] [เกณฑ์ที่กำหนด คือ เส้นแบ่งเขต] กรณีสุดท้ายที่ เส้นทาง กลายเป็นฉากหน้า จะถูกย้ายไปสู่วงมโนทัศน์อื่น ๆ ได้แก่ [เส้นทางการดำเนินชีวิต] [เครื่องมือ]

จากการศึกษาครั้งนี้ทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทางปริชานในการสร้างมโนทัศน์ของคนไทยได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการสร้างการเรียนรู้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศเกี่ยวกับปรากฏการณ์หลายความหมาย ซึ่งเป็นประเด็นหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสับสนเนื่องจากปรากฏการณ์พหุนัยเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและยุ่งยาก ซึ่งเชื่อมโยงกับระบบมโนทัศน์ของมนุษย์ อีกทั้งผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศกับเจ้าของภาษามีระบบมโนทัศน์ที่ต่างกัน การทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ดังกล่าว ย่อมทำให้เกิดความสลับซับซ้อน จึงเป็นอุปสรรคที่กีดขวางต่อผู้เรียนภาษาไทย ดังนั้นการทำความเข้าใจกับคำพหุนัย จึงควรเข้าใจการสร้างมโนทัศน์ของเจ้าของภาษา จะมีส่วนช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

รายการอ้างอิง

ชัชวดี ศรลัมพ์. 2538. **การศึกษามโนทัศน์ของคำว่า เข้า ในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กาจบัณฑิต วงศ์ศรี. 2547. **เครือข่ายความหมายของคำว่า ออก ในภาษาไทย การศึกษาแนวอรรถศาสตร์ปริชาน**. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต. สาขาวิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คยองอึน ปาร์ค. 2554. **ปรากฏการณ์พหุนัยของคำว่า 가다 ในภาษาเกาหลีเปรียบเทียบกับคำว่า ไป ในภาษาไทย: ศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศรีวรา ผาสุขดี. 2561. **ปรากฏการณ์พหุนัยของชุดคำกริยาเคลื่อนที่ด้วยเท้าในภาษารัสเซีย การศึกษาตามแนวศึกษาภาษาศาสตร์ปริชาน**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Lu Xin Hui & Park, Kyung Eun. 2019. **ปรากฏการณ์พหุนัยของคำว่า “กิน” ในภาษาไทย: การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน**. **Journal of Korean association of Thai studies,** 25(2): 31-64.

Clark, H. H. 1973. **“Space, time, semantics, and the child”. in T. E. Moore (Ed.) Cognitive development and the acquisition of language**. New York: Academic Press, 27-63.

Cruse, D. A. 2004. **Meaning in language: A introduction to semantic and pragmatic**. Oxford: Oxford University press.

David, LEE. 2001. **Cognitive Linguistics: An Introduction**. Australia & New Zealand: Oxford University Press.

Thepkanjana, k.1986. **Serial verb construction in Thai**. Doctoral Dissertation. University of Michigan

Lakoff, G. 1987. **Women, fire and dangerous things: What categories reveal about the world**. Chicago: The university of Chicago press.

Lakoff, G. & Johnson, M. 1999. **Philosophy in the flesh: The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought**, New York: Basic Books.

Langacker, R. W. 1987. **Foundations of Cognitive Grammar vol. 1: Theoretical Prerequisites**. California: Stanford University Press.

Langacker, R. W. 2000. **Grammar and Conceptualization**. Berlin: Mouton de Gruyter.

Langacker, R. W. 2007. **Ten lectures on cognitive grammar by Ronald Langacker.** Gao Yuan and Li Fuyin (eds). Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press.

Gentner, D., M. Imai and L. Boroditsky. 2002. **As Time Goes By: Evidence for Two Systems in Processing Space⟶Space Metaphors**. LANGUAGE AND COGNITIVE PROCESSES**,** 17(5): 537-565.

Kim, Ryeong-Hwan. 2017. **Analysis of the Semantic Structure and Meaning Extension of the Verb thongha (go through)**. The Korean Language and Literature**,** 138: 23-50.

Lichtenberk, F. 1991. **Semantic change and heterosemy in grammaticalization**. **Language**, 67: 475-509.

Lim, Ji Ryong. 2008. **A Cognitive Linguistic research on meaning**. Seoul: Hankuk moonhwasa.

Miller, George A. & Philip N. Johnson-Laird. 1977**. Language and perception**. Cambridge, Mass: Harvard. University Press.

McGlone, M. S., & Harding, J. L. 1998. **Back (or Forward?) to the Future: The Role of Perspective in Temporal Language Comprehension**. Journal of Experimental Psychology Learning Memory and Cognition 24 (5) :1211-1223.

Natalya I. Stolova. 2015. **Cognitive Linguistics and Lexical Change: Motion Verbs from Latin to Romance**. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Radden, G. & R. Dirven. 2007. **Cognitive English Grammar**, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Ungerer, F & H-J. Schmid. 2006. **An Introduction to cognitive Linguistics**, London & New York: Longman.